

УДК 37.012

РОЗКРИТТЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ СУТНОСТІ ОСВІТИ

Інна Брацун

Для розуміння концептуальних підходів до сутності освіти, які вибудовувалися протягом певного часу та виступали методологічними засадами освітньої діяльності, у статті проаналізовані поняття сутності освіти й освітнього простору. Виокремлені основні концептуальні підходи до сутності освіти, визначені їх взаємозв'язок і взаємозалежність.

Ключові слова: освіта, суспільство, сутність освіти, освітній простір, концептуальні підходи, функції освіти.

У житті суспільства цінність освіти є незаперечною, її місце багато в чому визначається розвитком знання людей, їхнім досвідом, умінням, навичкам, можливостями розвитку професійних і особистих якостей. Освіта є тим унікальним чинником, що потенційно формує суспільство у відповідь на його виклики.

Освіта є феноменом, який на певному етапі набуває якостей ноумена, об'єктивної реальності. Тому що саме через освіту суспільство забезпечує свій розвиток. Існування будь-якого суспільства можливе лише за умови, що його члени дотримуються прийнятих у цьому суспільстві цінностей і норм поведінки, які обумовлені природними та соціально-історичними умовами. У процесі соціалізації людина стає особистістю та знаходить можливість виконувати соціальні функції, що дозволяє підтримувати цілісність суспільства.

Одним з основних засобів розвитку особистості та формування її базової культури є саме сутність освіти. Залежно від наявних концептуальних підходів до освіти сутність змісту освіти може розглядатися по-різному. Згідно з педагогічним словником, термін «зміст освіти» розглядається «як система наукових знань, умінь і навичок, відносин і досвіду творчої діяльності, оволодіння якими забезпечує різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей людини, формування її світогляду, моралі, поведінки, підготовку до суспільного життя і праці» [1, с. 137].

У даному традиційному підході поняття «зміст освіти» розуміється як оволодіння певними знаннями, навичками й умінням критично мислити, досліджувати й аналізувати різні суспільні явища.

Треба зазначити, що сучасна освіта не просто сукупність знань, умінь, навичок, а це ще вміння самостійно знаходити, аналізувати, ефективно використовувати інформацію та працювати в суспільстві, яке швидко змінюється. Освіта є одним із найважливіших напрямів суспільства, що створює умови для розвитку людини. Інститут освіти впливає на всі сфери суспільства, водночас основний акцент робиться на інноваційні технології. Освічена людина повинна володіти загальними принципами та методами, що визначають підхід до розгляду різноманітних фактів і явищ, вміти та знати, як використовувати придбані знання.

Соціокультурні надбання освіти як феномена – це складне соціально-історичне явище, на яке впливають багато чинників. Так, розгляду потребують культурні, етнічні й історичні витоки українського життя, соціальні зв'язки й інші особливості, які притаманні суспільству. Без перебільшення можна стверджувати, що освіта постає тим елементом людської сутності, яка містить щонайменше два аспекти: *причину виникнення та подолання нових криз*.

І. Каленюк зазначає: «Сутність змісту освіти як суспільного феномена розкривається в таких аспектах: по-перше, освіта як результат, як сума суспільно-значущих знань; по-друге, освіта як процес передачі знань та інформації, втілення навичок та умінь, тобто навчальний процес; по-третє, освіта як організаційно-економічна система, тобто як галузь соціально-економічної діяльності» [2, с. 6–7]. Такий підхід дозволяє визначити сутність змісту освіти, який полягає в знаннях, що накопичені в процесі історичного розвитку та є соціальними цінностями.

Сутність освіти як процесу засвоєння інформації повинна бути гнучкою, динамічною й оптимальною, водночас враховуючи потреби людини, суспільства та держави. Протягом всієї історії людина залежно від рівня розвитку, природних умов, релігійних уподобань вибудовувала певні концепції освіти. Такі концепції виступали методологічними засадами освітньої діяльності.

Перед тим, як розглянути деякі основні *концептуальні підходи* освітнього простору у філософському аспекті, розглянемо більш детально саме поняття освітнього простору. Серед науковців, що досліджують проблематику освітнього простору, можна назвати В. Андрущенко, Е. Гідденса, Л. Губерського, М. Згуровського, В. Лугового, М. Михальченка, В. Нечаєва, О. Скідіна, Р. Мертона й інших. Сьогодні представлено аналіз реформування освітнього простору в контексті принципів Болонського процесу. Різні аспекти впровадження Болонського процесу в Україні досліджують такі вчені, як: В. Андрущенко, В. Журавський, М. Згуровський, В. Кремень, К. Левківський, М. Михальченко, Ю. Сухарников, В. Ярошовець. Сьогодні у вітчизняних вчених немає єдиної думки щодо переваг і вад цієї системи.

Природознавчий вимір простору характеризується різноманіттям концепцій і моделей та пов'язується з онтологічною категорією часу і розглядається як форма існування матерії. Згідно із тлумаченням філософської енциклопедії, простір – це форма споглядання, сприйняття уявлення речей, основний чинник вищого, емпіричного досвіду та спосіб існування об'єктивного світу, нерозривно пов'язаний із часом [1, с. 370]. Проте, поняття «освітній простір» у філософії освіти розроблено недостатньо, чим і викликаний розгляд даного напрямку.

«Освітній простір» як термін і поняття не має сталого визначення. Освітній простір є складником суспільства, тому містить весь перелік характеристик і рис, які властиві даному суспільству. Характеризується освітній простір обсягом *освітніх* послуг, потужністю й інтенсивністю *освітньої* інформації, *освітньою* інфраструктурою суспільства. У тезаурусі «Нові цінності освіти» освітній простір розуміється як наявне в соціумі «місце», де суб'єктивно задаються безліч відносин і зв'язків, де здійснюється спеціальна діяльність різних систем (державних, громадських і змішаних) із розвитку особистості [3].

Сучасний освітній простір – це складник майже сформованого єдиного глобального інформаційного простору, де важливим чинником є процес глобалізації. Проведений аналіз поняття «освітній простір» у сучасному стані української освіти пов'язаний з інтеграцією в європейський і світовий освітній простір. Варто зазначити, що проблема інтеграції освітнього простору України у світовий, насамперед європейський, освітній простір пов'язана з об'єктивними умовами соціального розвитку та стратегічною політикою держави на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство.

Значимо, що до визначення освітнього простору як форми існування суспільства можна підійти і з більш формального, а саме інформаційного погляду. Інформатизація виступає об'єктивним процесом у всіх сферах людської діяльності, зокрема й в освіті. Сучасний освітній простір неможливий без глобального використання інформаційних

мереж. Інформаційна насиченість сучасного суспільства та його функціональність забезпечують комп'ютерні мережі, інтегровані в глобальний інформаційний простір.

Глобальна інформаційна мережа Internet видозмінює сучасний освітній простір. Вводиться термін «віртуальна освіта», що задає новий вимір освітнього простору – вимір віртуальності. Як зазначає А. Хуторський, термін «віртуальна освіта» означає «процес і результат взаємодії суб'єктів і об'єктів освіти і супроводжується створенням ними віртуального освітнього простору, специфіку якого визначають саме ці об'єкти і суб'єкти» [4]. Можливо, такий умовивід є незавершеним, але він важливий для визначення цього поняття.

Освітній простір як форма існування суспільства має бути не тільки інформаційним чи будь-яким іншим, він повинен бути соціальним – у розумінні простору соціальних відносин. Як наголошувалося вище, поняття «освітній простір» у філософії освіти розроблене недостатньо, тому є актуальним для розгляду українською науковою думкою. Розглядаючи питання освітнього простору як важливої соціокультурної характеристики суспільства, І. Шалаєв і А. Веряєв зазначають: «Освітня культура і освітній простір є важливими показниками рівня загального розвитку соціуму. Останні характеризують досягнутий стан суспільства, перспективу його розвитку. Освітній простір в онтологічному розумінні виступає як необхідна умова прогресу, чинник і рушійна сила цього прогресу» [5].

Поза сумнівом, освітній простір формує нову якість соціального простору в умовах глобалізації, яка, своєю чергою, надає можливість єднання та нівелювання меж. Яким буде суспільство майбутнього, який буде рівень життя людини, як буде організована та здійснена діяльність людини в суспільстві, залежить від того, наскільки освіченими будуть громадяни цього суспільства.

Під час розгляду основних концептуальних підходів освітнього простору, по-перше, з минулих часів простежуємо концепцію *народності в освіті та вихованні*. Дана концепція викликає до життя певний *концептуальний підхід*, що базується на багаторічному досвіді виховної роботи й освіти людини, поєднуючи загальнолюдські цінності. Згадаємо притчу Г. Сковороди «Вдячний Еродій», в якій він яскраво відстоював принципи народності у вихованні, тим самим підкреслював потребу батьків зберігати та передавати моральні, духовні цінності [6]. Висунув і обґрунтував ідею народності виховання К. Ушинський, який у своїй праці «Про народність у громадському вихованні» розкрив головну закономірність розвитку системи виховання.

Концептуальний підхід народного виховання й освіти, на думку автора, має бути в державі фундаментальним для побудови освітньо-виховної системи за принципом національної ідентичності. Соціальним замовленням суспільства, яке спрямовано на очікування результатів, є освіченість людини. Освіта є базою для формування здібностей людини, народу, нації, які визначають історію держави. Цінність освіти в людській свідомості не піддавалася сумніву, доказом цього є визнання пріоритетності освіти як цінності соціально-політичної та як умови розвитку суспільства.

По-друге, протягом кожного соціального періоду формується модель навчання як оволодіння, засвоєння чи передачі суспільних цінностей для збереження і творчого перетворення суспільного досвіду, накопиченого розвитком, що передував теперішньому стану. Це може бути запропонована за минулих часів традиційна система навчання – *дидактичний концептуальний підхід*, що розуміється як засвоєння людиною знань від простого до складного, накопичених людством у різних областях, з метою підготовки фахівця, готового бути частиною системи сучасних соціально-економічних інститутів.

Дидактика (від грецької *didaktikas* – повчальний) – найважливіша галузь педагогіки, яка вивчає теоретичні основи організації процесу навчання, його закономірності, принципи, методи [7]. Вперше термін «дидактика» був вжитий у Німеччині 1613 р., саме тоді К. Хельвіг і Й. Юнг, аналізуючи діяльність відомого мовознавця В. Ратке, підготували «Короткий звіт із дидактики, або Мистецтво навчання Ратихія». Вже з назви роботи розуміємо, що автори трактували дидактику як мистецтво навчання. Так само чеський мислитель, педагог Я. Коменський поняття «дидактика» трактував у своїй знаменитій праці «Велика дидактика, або Універсальне мистецтво навчати всіх усьому». Він формулює дидактику як «універсальне мистецтво всіх вчити всьому. І при тому вчити з гарантованим успіхом <...>» [8]. Однак Я. Коменський вважав, що дидактика – не лише мистецтво навчання, але й виховання. Він вважав правильним тільки такий початок навчання, коли вчитель у своєму спілкуванні з учнями викликає інтерес до знань, враховуючи індивідуальність кожної дитини.

Помітний внесок у розвиток світової дидактики внесли Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, Г. Кершенштейнер, В. Лай. На розвиток вітчизняної дидактики наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. помітно вплинули роботи П. Каптерева, С. Шацького, П. Блонського, А. Пінкевича, М. Пістрака, Г. Ващенко, І. Огієнка, І. Стешенка, С. Русової, Я. Чепіги та багатьох інших.

Дидактичний концептуальний підхід, на думку автора, послуговується величезним практичним досвідом навчання та розкриває закономірності, принципи і способи організації відомих дидактичних теорій опису освітніх технологій і характеру взаємодії вчителя й учнів. Дидактичні теорії покликані досліджувати здійснювану в процесі навчання взаємодію викладання та навчання, перехід від незнання до знання, від недосконалих навичок до формування раціональних навичок використання знань на практиці. Нині освіта перебуває в процесах загальних цивілізаційних змін – трансформації, глобалізації та модернізації. Функції освіти змінюються від накопичувальних і виконавських до функцій реального життєтворення, розроблення і втілення стратегічних змін.

По-третє, доцільно наголосити на такому популярному зараз концептуальному підході, як *зміна основної парадигми освіти*, який передбачає кризу класичної системи освіти, розроблення нових ідей у царині філософії освіти. Змінам у сфері сучасної освіти присвячено багато публікацій українських учених, а саме: А. Алексюка, В. Андрущенко, О. Безпалько, І. Беха, І. Зязюна й інших. Трансформація освітньої системи зумовлена зростанням потреби освіти в забезпеченні економічного, політичного, соціального, культурного життя суспільства. Нові вимоги, які висувають перед освітою, вимагають певних змін, а саме: змін суспільного бачення освіти, освітніх технологій і фінансування освітньої діяльності.

Зміна основної парадигми освіти невід’ємно пов’язана із втіленням політики програми “Lifelong Learning – LLL” (навчання впродовж життя), яка дозволить розширити соціальну інтеграцію, особистісний розвиток, конкурентоспроможність і можливості працевлаштування людини, громадянина своєї держави. Таке навчання може досягатися як формальними методами – здобуттям освіти, тренінгами, навчальними курсами, підвищенням кваліфікації, так і неформальними, тобто шляхом здобуття нового досвіду протягом життя. Існує народна мудрість: «Вік живи, вік учись».

Г. Кривчик зазначає: «Однак процес здобуття знань стає набагато більш плідним і ефективним, коли він не є спонтанним, а відбувається цілеспрямовано, має певну кінцеву мету, здійснюється відповідно до певної програми [9, с. 27]. Такий процес і є навчанням впродовж життя, незалежно від того, здійснюється він формально, тобто в навчальному закладі, чи неформально, тобто самостійно, шляхом самоосвіти.

Освіта постає основою розвитку людини, а отже, суспільства, нації, держави. Саме вона є визначальним чинником соціально-економічної, наукової, політичної та культурної життєдіяльності суспільства. Освіта нарощує не тільки інтелектуальний і духовний потенціал суспільства, з економічного боку вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів і зміцнення конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні.

По-четверте, процес інтеграції освітнього простору в європейському напрямі через впровадження Болонського процесу здійснюється на основі *інтегративного концептуального підходу*, який полягає в зміні освітніх програм, інституційних перетворень, створенні комп'ютеризації, інформатизації освітнього простору тощо. Болонський процес на рівні держав було започатковано укладанням міністрами освіти від імені своїх урядів документа, який назвали «Болонська декларація» (1999 р.).

Освіта є складовою частиною сучасного суспільства, завданням якої є розвиток людини як найвищої цінності. Саме тому потрібні суттєві зміни в освітній системі, модернізація її на гуманістичній основі. Найважливішим підґрунтям освітнього процесу має стати людина – особистість з осмисленням і розумінням шляхів свого розвитку у векторі національної та світової культури. Тому що освіта несе в собі залучення людини до культури, присвоєння їй цінностей, це цілеспрямований процес виховання та навчання в інтересах самої людини, суспільства, держави.

Освіта постає важливим чинником інноваційного розвитку держави. Саме стан освіти в державі є показником якості життя суспільства, тому в більшості економічно розвинутих країн світу держава є головним суб'єктом, який визначає стратегічні напрями її модернізації й утримує систему освіти. Реалії сьогодення характеризуються високими технологіями та моральними випробуваннями для людини (ми згадували вище нову парадигму освіти “Lifelong Learning – LLL”, яка є підґрунтям зміни основної парадигми освіти). Сьогодні людські особистісні якості стають частиною професійного інструментарію. Виникають питання: чи буде корисною людина для держави, чи зможе людина жити в такому суспільстві, чи подолає вона всі труднощі? Питань багато, але потрібно розуміти, що це залежить не лише від вчителя, викладача чи працівника освітньої системи, це загальна справа, яку повинна вирішувати, насамперед, держава, а саме владні структури, як зазначається в п. 5 ст. 5 Закону України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII «Про освіту», держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетенцій, пов'язаних із реалізацією особою своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина [10].

Сучасна освіта – це динамічний процес. Швидке оновлення інформації зумовлює необхідність частого звертання до освіти. Постійне вдосконалення та розвиток науки, технологій практично в усіх сферах життєдіяльності потребує від людини прагнення та готовності продовжувати навчання протягом усього життя. У результаті, освіта набуває безперервного характеру [2, с. 29].

Отже, “Lifelong Learning – LLL” стає одним із головних принципів побудови європейського суспільства, яке крокує шляхом суспільства, що навчається.

По-п'яте, концептуальний підхід *безперервної освіти* полягає в придбанні людиною необхідних знань, умінь, навичок і якостей за потреби в них, що відбувається протягом усього життя людини. Ця концепція не визнає завершеності в розвитку людини, вона поєднує освітні національні традиції й інноваційність. За такого концептуального

підходу рівень освіти визначається ставленням до неї людини, загальним розвитком особи й інтелектом.

1913 р. ідея безперервної освіти висловлена видатним вітчизняним мислителем В. Вернадським так: «Розвиток науки та техніки відбувається зараз так швидко, наука та техніка змінюються так рішуче, що сьогодні вже неможливо у вищій школі отримати всі знання, необхідні на все подальше життя. Необхідно час від часу їх освіжати, поповнювати. Це одна з характерних рис нашого часу <...> Лікарі, техніки, інженери, офіцери, вчителі, агрономи тощо через кілька років після закінчення вищої школи знову повинні повторити її курс, бо у своїй повсякденній роботі вони не можуть встежити за швидким розвитком науки. Це повторення повинне здійснюватися в нових формах і в нових умовах» [11]. Далекоглядна думка В. Вернадського, ніби висловлена сьогодні, а дослідження величезної наукової спадщини вченого й нині актуальне.

Сьогодні в українській освітній системі розробляється й пропонується ідея безперервної освіти. Велика увага приділяється підвищенню професійності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Головну мету безперервної освіти визначають аспекти соціально-економічних змін, які тісно взаємопов'язані: активна громадянська позиція і конкурентоспроможність на ринку праці. Науковим питанням розвитку системи безперервної освіти присвячені численні публікації таких вчених, як: В. Андрущенко, І. Ганчеренок, З. Жуковська, І. Зязюн, Л. Квасов, В. Кремень, В. Лутай та інших.

Динамічні соціально-економічні зміни, які відбуваються в суспільстві, спонукають людину до постійних освітянських надбань. Пріоритетна освіта не забезпечує людині на все життя ефективної роботи та виконання своїх професійних обов'язків. Тому концептуальний підхід *безперервної освіти* є однією з обов'язкових умов соціально-економічного розвитку суспільства та професійного розвитку людини. Один із провідних теоретиків у галузі освіти дорослих П. Джарвіс підкреслював: «Освіта завдовжки в життя – єдиний засіб адаптації людини до змінного середовища і єдиний спосіб збереження ідентичності людини». Американський дослідник Б. Гласс зауважив: «Людина, яка ще вчора вважалася освіченою, за сьогоднішніми мірками вже неосвічена та погано пристосована до життя, а завтра буде абсолютно непридатна внаслідок безграмотності з погляду нової культури» [12].

Сучасне суспільство перебуває в умовах інформаційного вибуху, бурхливого розвитку мережі Інтернет і новітніх технологій. Важливим засобом інтенсифікації та покращення освітнього простору, з огляду на такі концептуальні підходи, як *безперервна освіта* й *інтегративний концептуальний підхід*, повинні бути комп'ютерна грамотність, яка є невід'ємною частиною сучасного життя. На думку автора, можна поєднати ці два концептуальних підходи в один – *концептуальний підхід суспільства, що навчається* – суспільство, що самонавчається та саморозвивається (термінологія, яка запозичена з альтернативного менеджменту, але може бути застосована у філософії освіти). *Концептуальний підхід суспільства, що навчається* обумовлює дистанційну освіту, яка за своєю формою передбачає самонавчання.

Інформатизація освіти полягає у впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій із використанням комп'ютерів. Зростання потреби в інформації та збільшення інформації в діяльності людини зумовлює появу нових інформаційних технологій. Одним із найважливіших чинників розвитку і вдосконалення сучасної системи освіти є її інформатизація (мережа Інтернет, технології мультимедіа й інше), яка доповнює традиційну систему освіти. Розвиток освіти зумовлюється якісними характеристиками суспільства майбутнього, а саме: розвиток інформаційних технологій, нанотехнологій і загальна комп'ютеризація тощо. Злиття цих процесів пояснюється прогресуючою

комп'ютеризацією суспільства. Все це вимагає високого рівня знань, людина повинна бути інтелектуально розвинутою, базовим компонентом духовного світу її є саме фундаментальні знання та здатність до самоосвіти. У полі зору дослідників – формування постмодерного суспільства знань. На становлення суспільства знань впливає як розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, так і здатність людини брати активну участь у створенні, поширенні та використанні знань. Необхідною умовою розвитку суспільства знань є нарощування індивідуального творчого потенціалу, накопиченого досвіду людини, її участь у розвитку суспільства.

Як зазначає один із провідних теоретиків у галузі дослідження освіти в інформаційному суспільстві Георг Сіменс, «в економіці, заснованій на знаннях, потік інформації виступає еквівалентом нафтової труби в індустріальній економіці. Створення, збереження і використання інформаційних потоків повинно бути одним із ключових елементів організаційної діяльності» [13]. Сучасна освіта та суспільство потребують широкого застосування інформаційних технологій, насамперед комп'ютерних. Новітні технології підвищують інформативність, інтенсивність і результативність освіти. Отже, стає очевидним, що в умовах інформаційного суспільства концептуальний підхід *суспільства, що навчається*, актуальний, у його реалізації істотну роль відіграють сучасні технології.

Концептуальний підхід *суспільства, що навчається*, стосується рівною мірою всіх верств суспільства, а отже, необхідне створення для цих цілей проблемно-орієнтованих освітніх технологій, зокрема й технологій дистанційної освіти. Підкреслимо, що саме швидкий розвиток комп'ютеризації дозволяє все більшій кількості людей здобувати інтернет-освіту, дистанційно навчатися чи працювати вдома, використовуючи для зв'язку з головним офісом комп'ютерні мережі тощо. Дистанційна освіта передбачає самонавчання, за її допомогою студенти, працівники економлять багато продуктивного часу, тому що їм не потрібно витрачати його на поїздки. Ми не можемо говорити тільки про суто комп'ютеризованість навчання чи роботи, але ми це також не виключаємо.

У сучасній філософії освіти панує ідея розвитку цілісної людської особистості, яка полягає в гуманізації; гуманітаризації освіти; національній спрямованості освіти; відкритості системи освіти; індустріалізації навчання, тобто його комп'ютеризації й технологізації, які уможливають інтелектуальну діяльність людини; створення умов для самоствердження, самореалізації та самовизначення особистості, що є результатом її самоорганізації; у творчій спрямованості освітнього процесу; оцінці результату діяльності системи освіти на виході (outcome education); нероздільність навчання і виховання.

Сучасний світ потребує швидкого реагування та розвитку. У сучасних умовах простежується помітне вкладення в розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, а саме – у науку, освіту, підготовку кадрів тощо. Підвищення якості освіти, кваліфікації та розвитку професіоналізму людини не тільки позитивно впливає на економіку країни, а ще й сприяє гарантуванню безпеки суспільства.

Потенціал розвитку будь-якого сучасного суспільства полягає в здатності його членів вирішувати проблеми та відповідати на зовнішні виклики, знаходити нестандартні шляхи розв'язання завдань. Все це притаманно високоосвіченим людям, знання яких відповідають потребам та запитам сучасності. Належний рівень освіченості людини являє собою запоруку її успішності в житті.

Сьогодні освіта є однією з форм суспільної практики, де одним із завдань є формування нового бачення освітніх проблем. Нові цілі модернізації освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу і потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, що постійно змінюється.

Оновлена освіта повинна відіграти ключову роль у збереженні нації та забезпеченні стійкого динамічного розвитку суспільства з високим рівнем життя, цивільно-правовою, професійною і побутовою культурою.

Треба пам'ятати, що інформація і теоретичне знання є стратегічними ресурсами країни і, разом із рівнем розвитку освіти, багато в чому визначають її суверенітет і національну безпеку.

Список використаної літератури

1. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т Н68 философии РАН, Нац. общ. научн. фонд; под ред. В. Степина, А. Гусейнова, Г. Семигина, А. Огурцова. – М.: Мысль, 2010. – Т. III. – 2010. – 692 с.
2. Каленюк І. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку. – К.: ТОВ «Кадри», 2001. – 326 с.
3. Новые ценности образования: тезаурус для учителей и школьных психологов / сост.: С. Абрамова, Н. Алексеев, Д. Бейкер Д. и др. М., 1995.
4. Хуторский А. Виртуальное обучение: настоящее и будущее. URL: <http://www.zhurnal.ru/6/khutorskoy.htm>.
5. Шалаев И., Веряев А. От образовательных сред к образовательному пространству: культурологический поход к проблеме. – Педагог: Сибирский межвузовский журнал. – 1998. – № 5. URL: http://www.uni-altai.ru/Journal/pedagog/pedagog_5/a03.html.
6. Сковорода Г. Повне зібрання творів: у 2 т. – К., 1973. – Т. 2. – С. 99–118.
7. Педагогика: учебник / Л. Крившенко и др.; под ред. Л. Крившенко. – М.: Проспект, 2004. – С. 232.
8. Коменский Я. Избранные педагогические сочинения. – М., 1955. – 650 с.
9. Кривчик Г. Вища школа і Болонський процес: конспект лекцій. – Дніпропетровськ: ПДАБА, ДРІДУ НАДУ, 2008. – 34 с.
10. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
11. Вернадский В. Письма о высшем образовании в России. – Вестник воспитания. – 1913. – № 5. – С. 8.
12. Shane Tabler. Education for a New Millenium. – Bloomington, 1981. – P. 47.
13. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. URL: <http://www.elearnspace.org/Articles/connectivism>.

DISCLOSURE OF CONCEPTUAL APPROACHES TO THE ESSENCE OF EDUCATION

Inna Bratsun

In order to understand the conceptual approaches of the essence of education, which were formed for a certain time and were methodological foundations of educational activity, the concept of “essence of education” and “educational space” was analyzed in the article. The basic conceptual approaches of the essence of education are singled out, their interconnectedness and interdependence are determined.

Key words: education, society, essence of education, educational space, conceptual approaches, functions of education.